

A d v e n t . De waarde van het ogenblik.

een meditatie en een artikel met betrekking tot het Jubileumjaar 2000

Luigi Giussani

*Heilig Kerstfeest!
Jaarg.*

ADVENT

een meditatie over de waarde van het ogenblik
en een artikel met betrekking tot het Jubileumjaar 2000

LUIGI GIUSSANI

omslag: *De boodschap van de Engel*, bronzen plaat in het portaal van de basiliek van San Zeno in Verona (10e eeuw).

Dit cahier is een uitgave van *Litterae Communionis*, tijdschrift van de internationale katholieke lekenbeweging *Comunione e Liberazione*. Redactieadres Nederland: Minister Beversstraat 40, 6042 BN Roermond.

INHOUD

De dichtheid van het ogenblik

een adventsmeditatie van Luigi Giussani

"La densità dell'istante" verscheen in Litterae Communionis Tracce, no. 10, november 1996

Waarom het zinvol is er dan bij te zijn

voortuitblik op het grote Jubileumjaar 2000

"Perché avrà senso essere lì in quell'ora", artikel verschenen in het dagblad Avvenire, 12 september 1997

DE DICHTHEID VAN HET OGENBLIK

Het begin bevindt zich -nog voordat het in het zaadje zit- in de aarde, op het moment dat alles bepaald wordt door een verwachting en de mens met lege handen staat; hij heeft niets, zelfs niet het zaadje om het in de tuin uit te zaaien en hij is dus helemaal overgeleverd aan de almacht van het Mysterie dat alles maakt. De verwachting is de plek van degene die honger en dorst heeft en zijn hand uitstrekt; hij verwacht, hij reikt naar datgene dat hem laat leven, naar datgene waarvoor hij zou kunnen leven.

Wat is er verfrissender en wat brengt meer evenwicht dan het bewustzijn van de mens die zijn eigen armoede bemerkt, die merkt dat hij helemaal niets bezit? Ik zeg: verfrissend en evenwicht schenkend, omdat het de waarheid is, eenvoudigweg de waarheid. De mens is in evenwicht en ontdekt, zelfs te midden van zijn zonden, opnieuw de frisheid van het leven; maar dat gebeurt alleen als hij in de waarheid staat of -om een term te gebruiken die in deze tijd ongewoon is geworden- nederig is.

Het begin van het nieuwe liturgische jaar wordt geheel beheerst door de idee van het einde. Een gebed van de ambrosiaanse Advent drukt wellicht op synthetische wijze het beste uit wat ik zou willen duidelijk maken:

Declinant anni nostri et dies ad finem. Quia tempus est, corrigamus nos ad laudem Christi. Lampades sint accensae, quia excelsus Iudex venit iudicare gentes.
(Onze jaren en dagen neigen naar het einde. Omdat het nu de tijd is, laten we elkaar corrigeren om zo Christus te prijzen. Steek de fakkels aan, omdat de hoogste Rechter komt om de volken te oordelen)

Onze jaren gaan voorbij, ze neigen naar het einde. En nu we nog tijd hebben, *corriganus nos* -het is een woord dat in zijn Latijnse kracht moeilijk te vertalen is, letterlijk betekent het: laten we elkaar corrigeren. Laten we elkaar corrigeren uit liefde voor Christus, laten we elkaar sturen, elkaar ondersteunen; laten we elkaar ondersteunen uit liefde voor Christus, opdat ons leven de eer van Christus wordt. We moeten onze fakkels aansteken; we moeten waakzaam zijn, niet slapen, niet verstrooid of vergeetachtig zijn, omdat de hoogste Rechter, de opperste Rechter -*excelsus Iudex*- komt om de mensen en de samenleving te oordelen.

Dante zei dat de mens zijn eigen wezen moet volgen, en het eigen wezen van de mens is zijn rede: bewustzijn van waarheen hij op weg is, dus bewustzijn van het doel van zijn handelen. De oproep van de liturgie in het begin van de Advent is eenvoudigweg de oproep om redelijk te zijn, dat wil zeggen: ervan

bewust te zijn dat men in elk begin vol moet zijn van het einde; zodat ook het bewustzijn, waarmee men stap voor stap onderweg is, vol is.

Hier ligt het kernpunt: het begin moet zwanger zijn van het einde, want alleen zo kan men werkelijk op weg gaan, anders is er zelfs geen sprake van een begin, dan is er niets. Welnu, dit begin heet "ogenblik". Dit woord geeft het gouden deel van de tijd aan, de tijd dat wij leven; het ogenblik. Buiten dit woord bestaat er niets, helemaal niets, dat wil zeggen: er bestaan slechts opgezwollen tenten -zou Pascoli in een van zijn gedichten, *Il Cieco* (de blinde), zeggen-, de gezwollen tenten van onze wrok en onze dorre, onvruchtbare herinneringen, van onze inconsistente projecten, van onze dromen; want jij bent in het ogenblik, jij leeft in het ogenblik en de dingen zijn er in het ogenblik, voor jou. Het gewicht, de creatieve kracht, de suggestiviteit en de aantrekkelijkheid van het leven liggen besloten in het ogenblik.

Het ogenblik is als de Advent, aangezien het ogenblik nog niet de vervulling is. En ook al is het reeds vervuld, omdat Christus gekomen is, ook al draagt het ogenblik in zijn schoot een "reeds", toch blijft het ook in deze zin nog verwachting van de vervulling, of beter, een verwachting die onthult wat al gekomen is en wat het ogenblik in zijn schoot draagt.

Het meest vriendschappelijke woord voor ogenblik is dus het woord "Advent". En het gevoel dat het ogenblik beheerst en het met vrede, waakzaamheid en vruchtbaarheid vervult heet: verwachting.

Age quod agis -doe wat je doet, doe wat je aan het doen bent- is de hoogste norm voor het handelen; er bestaat niets dat onvermijdelijker is. Maar dit vormt ook de norm voor het ogenblik. Het leven van een christen, een leven geleid in geloof, is het weggeven van het ogenblik, liefde voor het ogenblik, erkenning van de kostbaarheid van het ogenblik. Ik spreek hier niet over het lege, chronologische ogenblik, maar over het menselijke ogenblik: ik heb het over jou die borden afwast of over jou die je auto, die vanwege de kou maar niet wil starten, aan de gang probeert te krijgen, of over jou wanneer je 's avonds thuiskomt en je van binnen voelt koken omdat jouw vrouw -of jouw man- iets niet goed heeft gedaan.

De eerste coördinaat van het ogenblik is dus: je bewust zijn van het einde, dus bewustzijn van het doel, omdat het einde het doel is. En wat is eigenlijk de vrucht van de tijd? Wat is eigenlijk de vervulling, de verwezenlijking van de mens? De vrucht van het leven is Christus, omdat alles, alles waarmee je bezig bent, slechts één doel heeft: Christus realiseren. Dat wil zeggen: God in de werkelijkheid, God door de werkelijkheid: God waaruit heel de werkelijkheid bestaat en waarin Hij zich openbaart. "Alles is van jullie, maar jullie

zijn van Christus", zegt sint Paulus: alles wat je bent en doet behoort aan Christus toe. Het bewustzijn hiervan - de gedachtenis van Christus- laat het ogenblik ontstaan.

De tweede coördinaat van het ogenblik wordt gevormd door de omstandigheden, die geheel bepaald zijn, zodat ze niet meer aan jou toebehoren. De omstandigheden zijn volledig bepaald, de grote 'omstandigheid' van jouw vrijheid inbegrepen. Om het ogenblik te kunnen leven moet je ze aannemen en omhelzen. Je moet een zaak omhelzen die niet van jou is, opdat het jouw leven wordt. Dat is gehoorzaamheid. In het ogenblik gehoorzaamt de mens aan God, hij omhelst dus datgene wat hij verwacht als zijnde zijn geluk. Hetzelfde wat het ogenblik verwacht, verlangt en liefheeft, daaraan moet de mens gehoorzamen: in het ogenblik klampt de mens zich vast aan wat zal komen.

Er bestaat niets dat wijzer, verheffender en groter is dan deze hoogste norm van ascese of dan deze weg van de mens die naar zijn Bestemming leidt: het ogenblik leven met het bewustzijn omtrent het einde dat Christus is. Om zichzelf te zijn, om dus zijn Bestemming, God, de eeuwigheid waardig te zijn heeft een mens niets anders nodig dan het ogenblik. Het ogenblik verschaft, verdient en bouwt het eeuwige, omdat dit het einddoel van heel de geschiedenis is.

Laten we dan deze weken die ons scheiden van Kerstmis gebruiken om de waarde van het ogenblik te leren! Maar laten we het ook in de daarop volgende weken leren, want Kerstmis is het hoogste voorbeeld van de absolute waarde van het ogenblik.

De Annunciatie, Beato Angelico, San Marco, Florence

WAAROM HET ZINVOL IS ER DAN BIJ TE ZIJN

"Toen kwam op een vastgesteld moment, een moment in de tijd en van de tijd./ Een moment niet buiten de tijd, maar in de tijd, in wat we de geschiedenis noemen; de wereld van de tijd doorkruisend, doorsnijdend, een moment in de tijd, maar niet zoals een moment van de tijd./ Een moment in de tijd, maar de tijd werd gemaakt in dat moment: want zonder de betekenis is er geen tijd, en dat moment van de tijd gaf de betekenis." Met deze woorden van T.S. Eliot uit de *Choruses from the Rock* kunnen we gemakkelijker het gebeuren van het Grote Jubileumjaar binnentreden. Deze gebeurtenis herinnert ons aan het moment waarop het Mysterie dat alles maakt vlees werd, tweeduizend jaar geleden, in een afgelegen stadje in Galilea, in de schoot van een jonge Joodse vrouw, Maria van Nazareth.

Het christendom is in feite een drama dat zich volledig afspeelt binnen de geschiedenis, het is een gebeurtenis in de geschiedenis, zoals de Engelse dichter -een groot christelijk profeet- ons in herinnering roept. Het voltrekt zich allemaal in de tijd van de menselijke geschiedenis. Daarbij: de aller-eersten die op de stoffige wegen van Palestina op Jezus stuitten, -wie hebben zij eigenlijk ontmoet? Een man, een Joodse jongeman van de stam van David, een persoon van vlees en bloed, die hen vergezelde op hun levensweg: hij nodigde hen uit bij hem thuis, hij at en dronk met hen, hij klom in de vissersboot van Petrus en huilde toen zijn vriend Lazarus stierf. Het mens-zijn van Christus -niet zijn goddelijkheid- was het startpunt van een stroom van ontmoetingen en gebeurtenissen die zich in de tijd uitbreidden, tot op de dag van vandaag. "Wij geloven in Christus, gestorven en verrezen", zei paus Johannes Paulus II, "in Christus die hier en nu aanwezig is en die als enige de mensheid en de wereld veranderen kan en dit ook doet, door hen om te vormen". Hier en nu.

Het genie van het christendom ligt geheel vervalpt in deze uitspraak, zoals ook een andere authentieke profeet van onze tijd, Charles Péguy, aanvoelde: "Wat kenmerkend is voor het christendom is deze zo onwaarschijnlijke ineenvoeging van twee delen: het tijdelijke in het eeuwige en het eeuwige in het tijdelijke". Hij voegde er nog aan toe: "De mysticus die het tijdelijke ontkennt is de meest volledige antichristen".

Het Mysterie dat aan de oorsprong -en aan het eind- van alle dingen staat is een vertrouwelijke menselijke aanwezigheid geworden, in een ogenblik, in

een minuut, in een uur van de menselijke tijd die alles wat we zijn samenvat: verleden, heden en toekomst. Het ogenblik van een gebeurtenis die er aanspraak op maakt het antwoord te zijn op ons wachten op een Messias, op een Redder: iemand die ons leven kan redden en alles wat ons daarin het dierbaarst is. De christelijke ontmoeting vindt plaats met een realiteit in tijd en ruimte, met iets 'zichtbaars', 'tastbaars' en 'hoorbaars', zoals Johannes Paulus II het zei, -met een realiteit waarin de mens geworden God aanwezig is. De ontmoeting vindt plaats met een volledig menselijke realiteit. Johannes en Andreas zagen op de oevers van de Jordaan een man voorbijgaan en volgden hem tot bij hem thuis, "en ze brachten de rest van de dag bij hem door", zegt het Evangelie en het geeft ook het tijdstip aan waarop dit gebeurde: "Het was toen ongeveer vier uur 's middags" (Joh. 1,39). Zo diep was deze ware gebeurtenis in het geheugen van een van de getuigen gegrift. Als aan het "Woord dat vlees is geworden" geen historische datum kon worden gekoppeld, dan zou heel de verkondiging van Christus niet langer een man verkondigen die werkelijk uit de doden was verrezen; een man die juist daardoor de begrenzing die door tijd en ruimte wordt opgelegd kon elimineren; een man door wiens toedoen tijd en ruimte de materiële factor worden die de menselijke geest tenslotte, door deel te nemen aan de Geest van God, kan gebruiken als een zichtbaar, tastbaar en hoorbaar teken, een factor waardoor men Zijn aanwezigheid kan ervaren. De verkondiging van Christus zou verdampen in een verre abstractie, het zou ten diepste nutteloos blijken voor ons vandaag, in een tijd die zo tragisch is en toch zo verlangend uitkijkt naar een onverwoestbare hoop.

Aan de wereld te vertellen dat het "Woord vlees is geworden en onder ons woont" is voor ons het enig redelijke antwoord op het in onze dagen dominerende cynisme en nihilisme: het vaagt het menselijk dwalen -wat het christendom zonde noemt- niet uit, maar het helpt de gevallen mens weer op te staan en laat hem weer op weg gaan in de geschiedenis, zoals Eliot ons weer vertelt: "Toen leek het of de mens van licht tot licht moest voortgaan, in het licht van het Woord,/ door het Lijden en het Offer gered ondanks zijn negatief wezen;/ Dierlijk als altijd, vleselijk en slechts zichzelf zoekend als altijd, egoïstisch en kortzichtig als altijd,/ En toch altijd worstelend, steeds weer opnieuw erkennend, steeds weer zijn tocht hernemend op de weg die door het licht verlicht werd;/ Dikwijls halt houdend, tijd verliezend, afdwalend, treuzelend, zich omkerend, en toch geen andere weg volgend".

Christenen 'herinneren zich' dus het precieze moment van de Vleeswording en van Zijn voortduren in de tijd en geschiedenis. Deze herinnering culmineert enerzijds in het verdriet over de deelname aan het kwaad (Goede Vrijdag), anderzijds in de blijdschap op hun gezicht over het feit dat de vervulling van de hoop al begonnen is (Paaszondag).

De christen is dus een persoon die het Mysterie van God erkent zoals dit zich in het vlees getoond heeft, door mens te worden, een mens gestorven voor de mensen en verrezen uit de doden: "Ik zal mijn aanwezigheid bekend maken in de blijdschap van hun harten".

Op zijn dramatische weg kent de christen momenten van verdriet, vermoeidheid, vernedering en van feest, dat wil zeggen van vreugde. De christen leeft in een zekere hoop die als het ware op de drempel van zijn vervulling staat. Dit nu licht het Jubileum toe op een uiterst belangrijk en betekenisvol moment. Tweeduizend jaar christelijke geschiedenis; het is in elk geval niet een 'feit' dat te verwaarlozen is.

Caravaggio, *Vlucht naar Egypte*, Rome, Galleria Doria Pamphilj